

TRYGGT PÅ WEBBEN

2. UPPLAGAN

★ LÄR DIG ANVÄNDA WEBBEN PÅ ETT TRYGGT
SÄTT MED DEN HÄR ROLIGA HANDBOKEN! ★

PRODUKTION:

Transport- och kommunikationsverket Traficom's Cybersäkerhetscenter har publicerat handböckerna på svenska.

Du kan beställa en pappersversion, komma med förslag eller meddela om fel per e-post till registrator@traficom.fi.

Handboken finns på kyberturvallisuuskeskus.fi/sv.

Originalverk: "Internet Segura"

Det ursprungliga verket producerades av CERTBR och NIC.BR, det vill säga DE BRASILIANSKA MYNDIGHETERNA SOM ANSVAR FÖR INFORMATIONSSÄKERHET OCH DOMÄNNAMNET .BR. SAMT AV DEN BRASILIANSKA INTERNETSTYRGRUPPEN CGI.BR.

ALLMÄN KOORDINATION:

Cristine Hoepers

REDAKTÖR:

Miriam von Zuben

ILLUSTRATIONER:

Hector Gomez och
Shutterstock

GRAFISK DESIGN OCH

PUBLICERING:

Maricy Rabelo,
Klezer Uehara,
Giuliano Galvez

KORREKTURLÄSNING OCH ASSISTENTER:

André Lucas Fernandes,
Caroline D'Avó, Evelyn
Eisenstein (Rede ESSE
Mundo Digital), Everton
Teles Rodrigues, Fabiana
Araújo, Helena Martins,
Jorge Luiz Pinto de Souza
(EMPREL), Leandro Morales
B. Stefano, Marcelo H.
P. C. Chaves, Maria Silvia
Lordello Marques, Raquel
Lima Saraiva, Rodrigo Nejm
(Equipe SaferNet Brasil)

ERKÄNNANDE-ICKEKOMMERSIELL-INGABEARBETNINGAR 4.0 INTERNATIONELL
(CC BY-NC-ND 4.0)

DU HAR TILLSTÅND ATT:

DELA – kopiera och vidare distribuera materialet oavsett medium eller format

PÅ FÖLJANDE VILLKOR:

ERKÄNNANDE – Du måste ge ett korrekt erkännande, ange en hyperlänk till licensen, och ange om bearbetningar är gjorda. Du behöver göra så i enlighet med god sed, och inte på ett sätt som ger en bild av att licensgivaren stöder dig eller ditt användande.

ICKE-KOMMERSIELL – Du får inte använda materialet för kommersiella ändamål.

INGA BEARBETNINGAR – Om du remixar, transformerar, eller bygger vidare på materialet, får du inte distribuera det modifierade materialet.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.sv>

TIDIGARE VERSIONER:

2/2017
Första upplagan
10/2022
Andra upplagan

DET KAN VARA ROLIGT ATT ANVÄNDA INTERNET, MEN DIN TRYGGHET ÄR EN ALLVARLIG FRÅGA

Du kan göra många nyttiga saker på webben, som att söka information för läxor, prata med kompisar, spela nätspel, läsa böcker, lyssna på musik och titta på videor och filmer. När du använder de många olika funktionerna på internet är det viktigt att komma ihåg att vara försiktig, så att du kan dra nytta av alla fördelar med internet. Det är inte svårt att använda internet på ett tryggt sätt. Du kan använda alla de goda sidorna med internet i lugn och ro så länge du följer några tips som presenteras i boken.

MAN SKA INTE LEKA MED ALLVARLIGA SAKER.

HA ROLIGT PÅ ETT TRYGGT SÄTT PÅ WEBBEN!

VAR FÖRSIKTIG MED PERSONER DU INTE KÄNNER ELLER ENDA ST HAR MÖTT PÅ WEBBEN

Dina föräldrar och andra vuxna har säkert redan lärt dig att du inte ska börja prata med främlingar. Samma regel gäller på webben: prata om personliga saker endast med personer som du känner på riktigt.

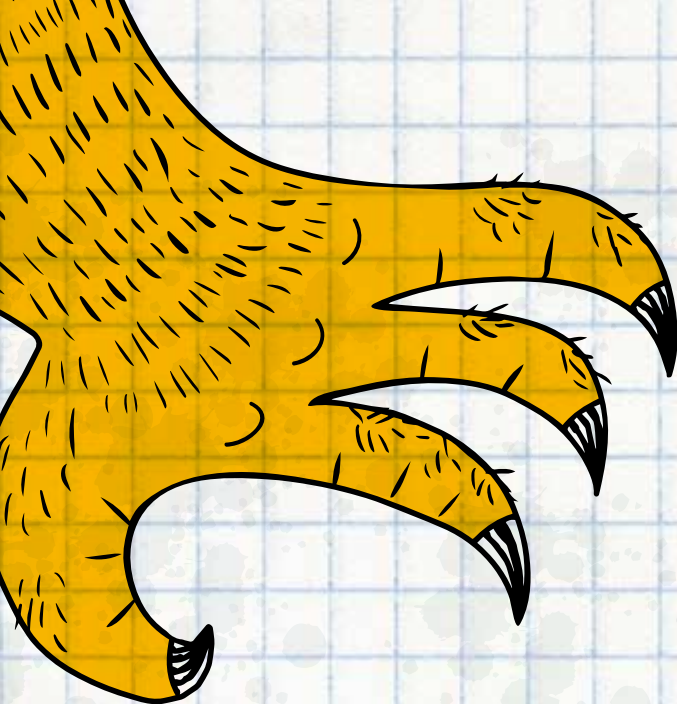
Om en främmande person börjar fråga personliga saker eller vill lägga till dig som vän i sociala medier, berätta om det för dina föräldrar. Tyvärr har inte alla personer goda avsikter och talar inte alltid sanning – dina föräldrar kan hjälpa dig i sådana situationer.

VAR DIG SJÄLV!

TYCKER DU DET SKULLE VARA ROLIGT OM PERSONEN DU TRÄFFADE PÅ WEBBEN INTE VAR DEN HEN PÅSTOD SIG VARA? SÄKERT INTE. GÖR ALLTSÅ INTE SJÄLV SÅ MOT ANDRA: SKAPA INTE FÖRFALSKADE (PÅHITTADE) PROFILER OCH FÖRSÖK INTE PÅSTÅ DIG VARA NÅGON ANNAN.

Om du har godkänt någon du träffat på webben som din vän med dina föräldrars tillåtelse, kom ihåg följande:

Låt inte personen fotografera eller filma dig, och skicka inte bilder eller videor på dig själv till honom eller henne.

Stäm inte träff med personen ensam.

Skydda din integritet (vi ger dig tips för detta nedan).

Besök inte webbplatser och öppna inte länkar som hen skickar till dig.

Berätta genast för dina föräldrar om personen i fråga beter sig konstigt, hotar dig eller ber dig hålla något hemligt.

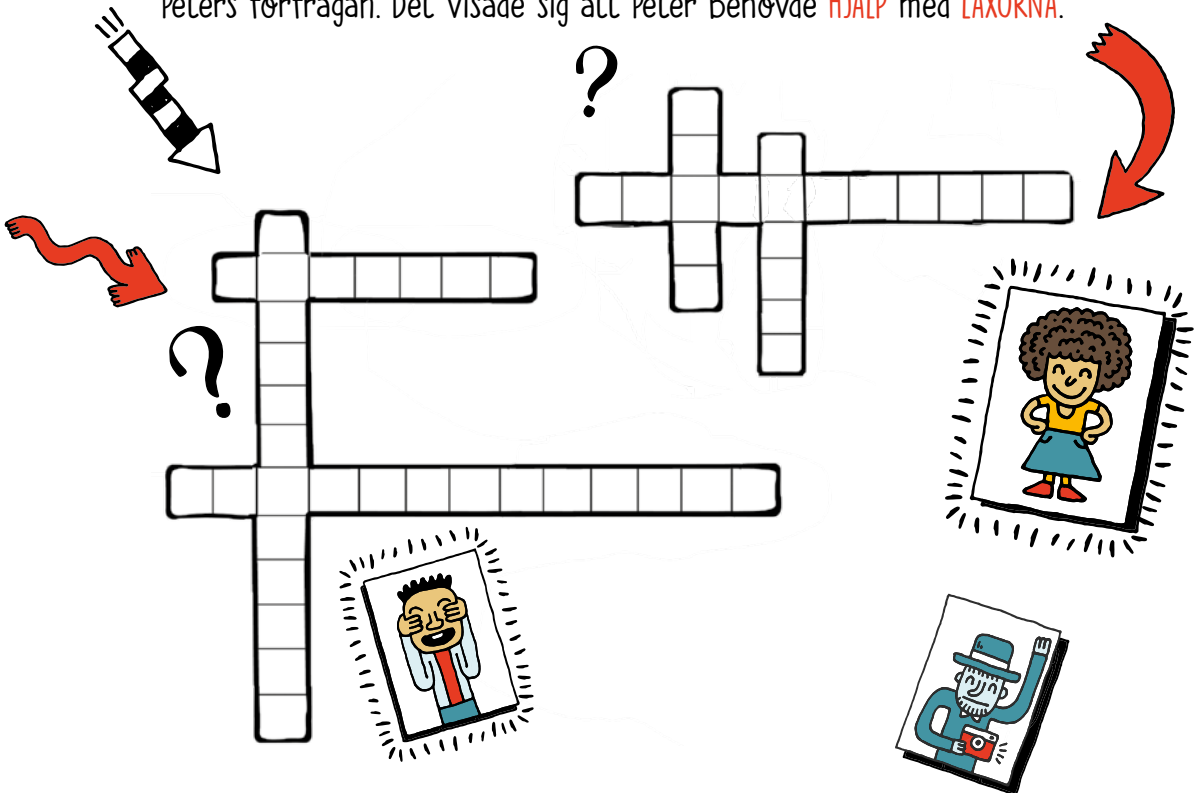
DU KAN HITTA NYA VÄNNER PÅ WEBBEN,
MEN DET SKA GÖRAS PÅ ETT ANSVARSFULLT
SÄTT OCH UTAN ATT HÅLLA NÅGOT HEMLIGT.

DOMINOX

FYLL I KORSORDET MED DE MARKERADE ORDEN.
ORDEN SKA PASSA IHOP DÄR DE KORSAR VARANDRA.

Anna fick en **VÄNFÖRFRÅGAN** från en pojke som heter Peter. Anna blev förvånad: "Jag känner ingen Peter...". Anna kom ihåg vad hennes pappa lärt henne om att man inte ska börja prata med **FRÄMLINGAR**, så hon bestämde sig för att ringa sin pappa. Anna och hennes pappa undersökte tillsammans **INFORMATIONEN** om Peter, tills det gick upp för Anna: "Peter är den nya **ELEVEN** i vår **SKOLA**". Efter att ha bekräftat saken med Peters föräldrar godkände hon Peters förfrågan. Det visade sig att Peter behövde **HJÄLP** med **LÄXORNA**.

BEHANDLA INTE ANDRA SOM DU SJÄLV INTE VILL BLI BEHANDLAD

Du har kanske sett några skolkompisar i skolan mobba, reta och göra narr av andra barn. Mobbning som sker på webben kallas nät-mobbning och kan få allvarliga konsekvenser.

Nätmobbaren kan få en uppläxning i skolan eller i allvarigare fall kallas till polisen för förhör, och mobbarens föräldrar hålls ansvariga för saken. Offret kan lida av mobbningen under mycket lång tid.

Om du blir utsatt för nätmobbning, kom ihåg att du inte är ensam och att du kan få hjälp. Gör så här:

⚡ BE OM HJÄLP. BERÄTTA FÖR DINA FÖRÄLDRAR. OM MOBBNINGEN HAR SKETT I SKOLAN, TVEKA INTE ATT BERÄTTA OM DET FÖR DINA LÄRARE OCH SKOLANS REKTOR.

⚡ OM MÖJLIGT, SPARA MEDDELANDEN, FOTON, VIDEOR OCH SIDOR SOM ANVÄNTS FÖR ATT MOBBA DIG.

⚡ REAGERA INTE PÅ RETANDET, BLOCKERA PERSONERNA SOM MOBBAT DIG OCH ANMÄL DEM TILL ADMINISTRATÖRERNA FÖR WEBBPLATSEN ELLER TJÄNSTEN.

VISSTE DU DET HÄR?

**DET ENGELSKA ORDET "BULLUYING" SOM
ANVÄNDS FÖR MOBBNING KOMMER FRÅN
ORDET "BULLY", SOM BETYDER BRÅKSTAKE,
GRÄLMAKARE OCH MISSHANDLARE**

Du kan också förebygga nätmobbning och göra webben tryggare. Publicera, kommentera och dela inte sådana meddelanden, foton eller videor som kan sårta, förödmjuka eller skada andra. Gilla inte heller meddelanden, foton eller videor som är sårande. Innan du publicerar något, försök sätta dig in i den andra persons situation och fundera på följande: "Hur skulle jag känna om någon gjorde samma sak mot mig?"

**DET ÄR MYCKET VIKTIGT ATT
RESPEKTERA ANDRA**

TA REDA PÅ VAD MENINGARNA BETYDER:

📎 🖥️ 📷 📅 ✎ 📄 ⚠️ 📱 ⓘ 🔒 💻 🔌 ✉️ 🖼️ 📅 📍 📌 ↺ 🔍 📄 🗑️ ✓ 📺 ✕ 🔗 ⋮ ⬅️ ⬆️ ⬇️
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z Å Ä Ö

📄 ↺ ⬅️ ⚠️ 📎 🔌 🔌 🔌 📄 ⓘ 📅 📅 ✉️ 🔌 📅 ✓ 📅 ✉️ 📅 🗑️

📅 ✎ 🔌 📎 ↺ 🖥️ ⓘ 🔌 📅 ✎ ↺ 📍 ⬅️ 📎 🖼️ 📅 ↺ 📎 📍 ✎ ↺ 🔍 📅 🖼️ ✎ ↺

↺ ✎ 🔍 📍 ✎ 💻 📄 ✎ ↺ 📎 📅 ⓘ 🖼️ 📎 💻 🔌 📎 🔍 🔍 💻 📎 ✉️ ↺ 📎 📄 ✎ ↺

ETT RESPEKTFULLT BETEENDE ÄR BRA FÖR ALLA

Med netikett avses instruktioner för ett bra beteende på webben. Genom att följa dem löper samspelet bra och alla förstår och respekterar varandra på internet. Härnäst bekantar vi oss med några av de här instruktionerna.

Börja en konversation med att hälsa, och kom också ihåg att säga hejdå.

Skriv inte till någon eller publicera något när du är arg. Du kanske ångrar dig senare.

Skriv inte allt med stora bokstäver. Det betyder att du SKRIKER.

Bete dig inte aggressivt eller sårande och svär inte.

Läs meddelandena igen innan du skickar dem för att rätta till eventuella fel.

Sätt din telefon eller surfplatta i tyst läge eller använd hörlurar när du använder appar med ljud. Oljudet kan störa personer nära dig.

Om någon inte svarar på dina meddelanden genast, var inte otålig och skicka meddelanden igen.

Det är inte möjligt att lyssna på ett röstmeddelande i alla situationer. Skicka ett sms om du vill att meddelandet ska läsas så snart som möjligt.

VISSTE DU DET HÄR?

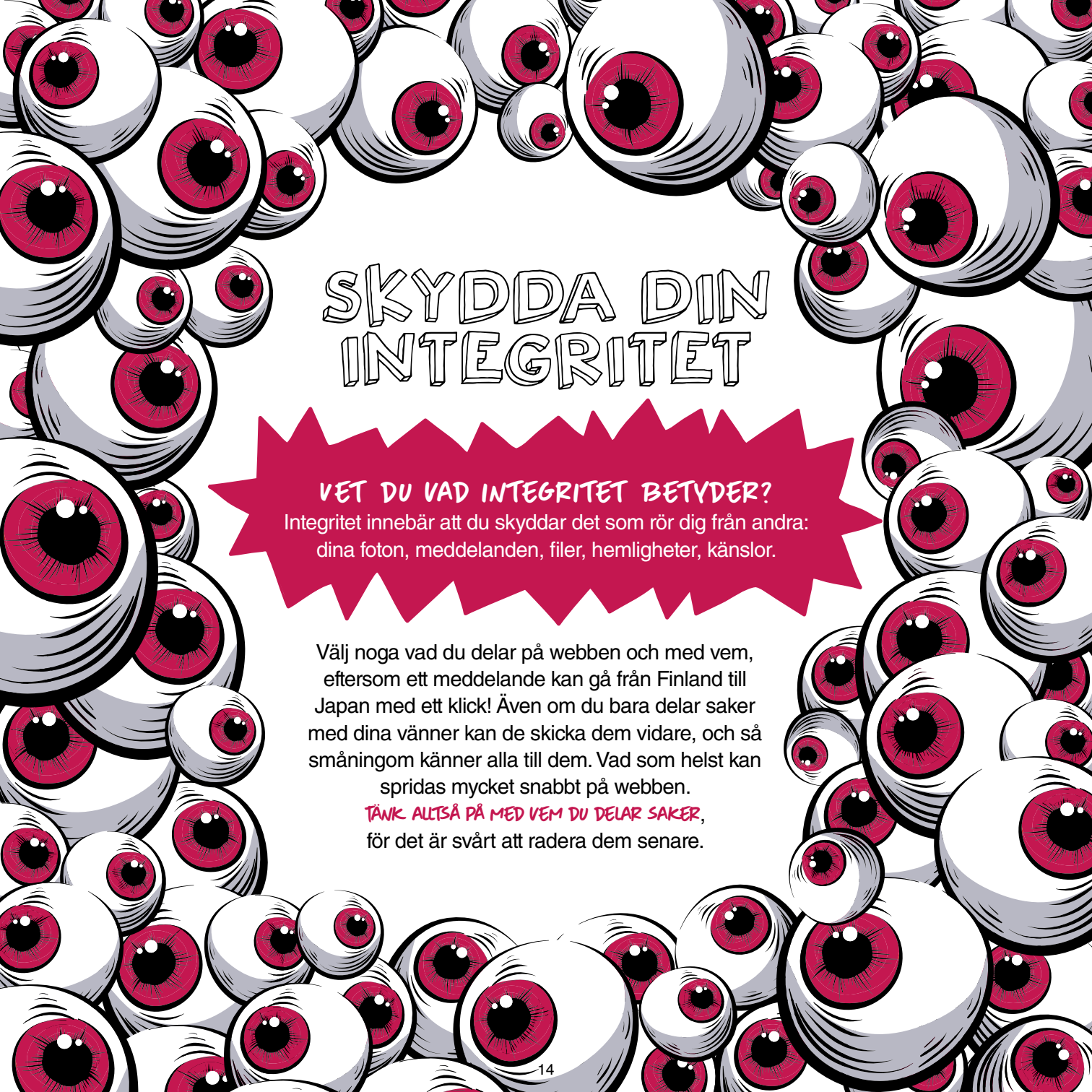
Netikett =
InterNet + etikett

SKRIV OCH TALA RÄTT

Det finns många sätt att skriva och tala beroende på var och med vem du kommunicerar. Det är "okej" att använda slang när du till exempel talar med dina kompisar. På internet kan du använda förkortningar för att skriva snabbare och emoji för att berätta om du är 😊 eller ☹️

Undvik grammatikfel och kom ihåg att inte använda förkortningar eller slang när du gör läxor eller svarar i prov. Använd ett bra språk när du kommunicerar med lärare och föräldrar, men du kan krydda budskapet i dina meddelanden med emoji.

SKYDDA DIN INTEGRITET

VET DU VAD INTEGRITET BETYDER?

Integritet innebär att du skyddar det som rör dig från andra:
dina foton, meddelanden, filer, hemligheter, känslor.

Välj noga vad du delar på webben och med vem, eftersom ett meddelande kan gå från Finland till Japan med ett klick! Även om du bara delar saker med dina vänner kan de skicka dem vidare, och så småningom känner alla till dem. Vad som helst kan spridas mycket snabbt på webben.

TÄNK ALLTID PÅ MED VEM DU DELAR SAKER,
för det är svårt att radera dem senare.

DISKUTERA
HELLRE DINA PROBLEM
MED DINA VÄNNER OCH
FÖRÄLDRAR ANSIKTE MOT
ANSIKTE. GE INTE UTLOPP
FÖR DINA KÄNSLOR PÅ
INTERNET.

DU MÅSTE
VETA NÄR DINA
LOKALISERINGSDATA
ÄR OFFENTLIGA. LÅT
INTE FRÄMLINGAR FÅ
REDA PÅ VAR DU ÄR.

Tycker du om att filma?
Visa videoerna för dina
föräldrar eller någon
annan pålitlig vuxen
innan du skickar dem så
att de kan bedöma om
de kan publiceras.

ANVÄND ALDRIG ANDRAS
KREDITKORT, PERSONUPP-
GIFTER ELLER PUBLIC-
RINGAR UTAN TILLSTÅND.

FUNDERA ETT TAG
FÖRE DU SKRIVER
ELLER SKICKAR
BILDER OCH
VIDEOR

Använd alltid
ett smeknamn
eller en signatur när
du spelar på webben.
Tala aldrig om vad ditt
fullständiga namn eller
ditt lösenord är för
andra spelare.

Har du redan hört talas
om nakenbilder? Vissa tar
bilder på sina kroppar
och skickar dem till någon
på webben. Men ibland
får de ångra sig eftersom
bilderna sprids så att
andra ser dem, trots att
det inte var meningen. Om
någon ber om nakenbilder
på dig, säg genast NEJ och
berätta för dina föräldrar
eller någon annan pålitlig
vuxen.

JUSTERA DINA
PROFILINSTÄLLNINGAR
SÅ ATT ENDAST DINA
VÄNNER KAN SE DINA
PUBLICERINGAR OCH DIN
INFORMATION. BE VID
BEHOV OM HJÄLP MED ATT
ÄNDRA INSTÄLLNINGARNA.

VAR FÖRSIKTIG MED VAD SOM
SYNS I BAKGRUNDEN PÅ DINA
FOTON OCH VIDEOR. DE KAN
AVSLÖJA INFORMATION OM DIG
ELLER DINA FÖRÄLDRAR SOM
NI INTE VILL ATT SKA VARA
OFFENTLIG.

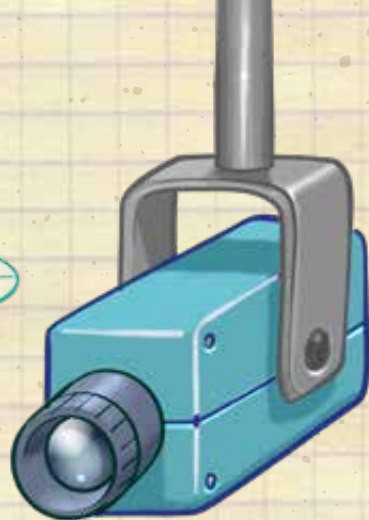
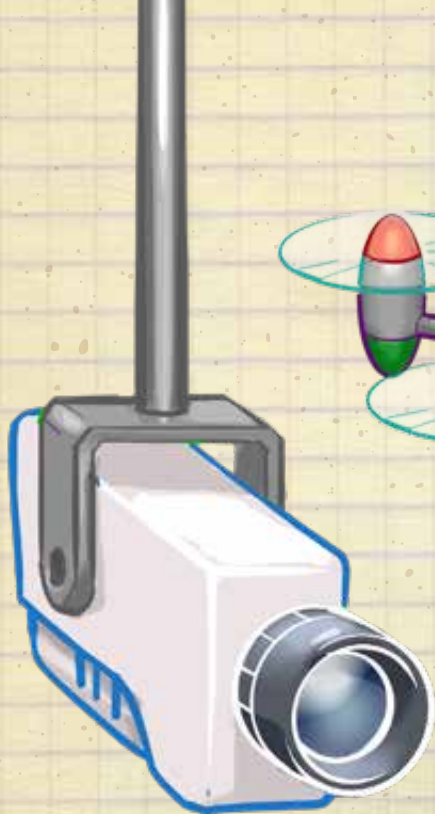
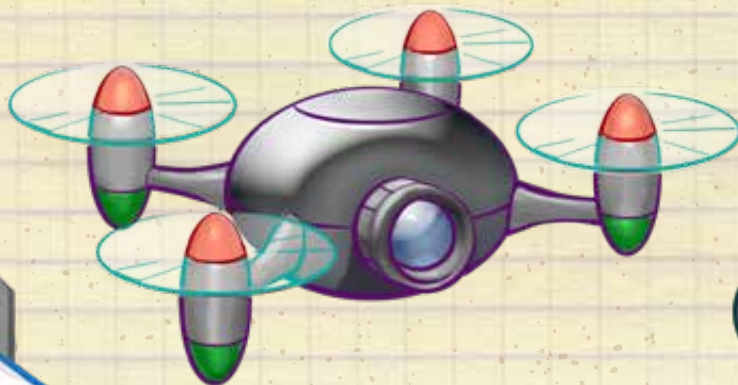
SKYDDA ANDRAS INTEGRITET

DU SKA SKYDDA ANDRAS INTEGRITET PÅ SAMMA SÄTT SOM DU SKYDDAR DIN EGEN:

- 👁️ 👁️ Var försiktig med vilken information du publicerar om dina vänner och familjemedlemmar. Privat information kan till exempel vara studieort, hemadress eller arbetsplats och personuppgifter.
- 👁️ 👁️ Be om tillåtelse innan du publicerar videor eller bilder på andra personer. En del tycker inte om att bli taggade i publiceringar.
- 👁️ 👁️ Dela och visa inte utan tillåtelse personliga foton eller videor som någon annan har skickat till dig.

OM DU LÅNAR NÅGON ANNANS TELEFON, SURFPLATTA ELLER BÄRBARA DATOR, GÖR SÅ HÄR:

- 👁️ 👁️ Snoka inte i något som du inte har att göra med.
- 👁️ 👁️ Var försiktig med informationen som sparats på apparaten, eftersom ägaren kanske inte vill publicera den.
- 👁️ 👁️ Vissa spel publicerar automatiskt saker på apparatägarens profil, och det kanske hen inte alls skulle tycka om.

VAR NOGA MED
VAD DU DELAR

TESTA DIN

LÄGG TILL ORDEN SOM
SAKNAS I MENINGARNA

NÄTMOBBNING — INTEGRITET — ÖVERVÄGANDE — NETIKETT — FRÄMLINGAR

1 REGLERNA SOM HAR UPPRÄTTATS FÖR ATT UNDVIKA MISSFÖRSTÅND PÅ INTERNET KALLAS _____.

2 MOBBNING SOM SKER PÅ INTERNET KALLAS _____.

3 VAR FÖRSIKTIG MED _____ ELLER PERSONER DU BARA KÄNNER PÅ INTERNET.

4 JAG MÅSTE SKYDDA MIN EGEN OCH ANDRA PERSONERS _____.

5 _____ ÄR BRA FÖR ALLA.

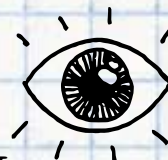

KUNSKAP

VILKET AV FÖLJANDE ALTERNATIV ÄR RÄTT?

- A) JAG KAN ENKELT RADERA DET JAG PUBLICERAR.
- B) JAG MÅSTE DELA ALLT SOM HÄNDER I MITT LIV.
- C) VAR OCH EN ÄR ANSVARIG FÖR ATT SKYDDA ENDAST SIN EGEN INTEGRITET.
- D) JAG MÅSTE SKYDDA MIN EGEN OCH ANDRA PERSONERS INTEGRITET.

VILKET AV FÖLJANDE SÄTT ATT SKRIVA ÄR FEL?

- A) SKULLE NI VILJA GÅ PÅ BIO MED MIG?
- B) VILL DU GÅ PÅ BIO MED MIG?
- C) HÄNGER DU MED PÅ BIO?
- D) JOU, SUP? BIO TN? -NÄNÄ LOL
- E) INGET AV OVANSTÄENDE
- F) ALLA

RESPEKTERA ANDRAS ARBETE

DET FINNS MÅNGA COOLA SAKER ATT SE OCH GÖRA PÅ WEBBEN. DU KAN TILL EXEMPEL TITTA PÅ VIDEOR, LYSSNA PÅ MUSIK, SE PÅ BILDER OCH LÄSA BÖCKER. ALLA DESSA INNEHÅLL HAR EN UPPHOVSMAN, SÅ INNAN DU DELAR ELLER KOPIERAR INNEHÅLL ÄR DET VIKTIGT ATT VETA OM UPPHOVSMANNEN AV VIDEON, FOTOT, BOKEN ELLER MUSIKEN HAR TILLÅTIT ANVÄNDNING AV SITT VERK.

Föreställ dig att du länge har skrivit på en bok. Tycker du det skulle vara trevligt om någon annan kopierade din bok, ändrade namnet på den och inte nämnde dig som författare?

Tycker du det skulle vara trevligt om någon kopierade ett riktigt fint foto du tagit och hävdade att det var hen själv som tagit det? Du skulle säkert inte tycka att det var trevligt.

Att ange källan, det vill säga vem som gjort verket och var det publicerats, är respektfullt. Kom ihåg att be om tillåtelse för att publicera, även om du anger källan.

Apparna du installerar har också skapats av personer eller företag som har lagt ner tid och pengar på arbetet. Vissa appar är gratis och får användas fritt, medan andra är avgiftsbelagda.

Användning av avgiftsbelagda appar utan att betala kan klassificeras som piratverksamhet. Dina föräldrar kan till exempel få böter om du använder sådana appar utan tillstånd. Gör alltså inte så. Om du verkligen vill använda en app, hitta en tillgänglig gratis app för samma ändamål eller fråga dina föräldrar om de skulle kunna köpa appen.

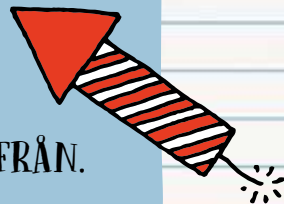
HÄRNÄST VISAR VI HUR DU KAN VISA
ATT EN TEXT ÄR KOPIERAD. PLACERA
CITATTECKEN RUNT TEXTEN OCH NÄMN I
SLUTET VEM SOM HAR SKRIVIT TEXTEN
OCH VARIFRÅN DEN HAR KOPIERATS.

"Skydda din integritet: ta hänsyn
till att du är på en offentlig
plats där alla kan se och använda
innehållet du publicerar, både nu
och i framtiden." – Riktlinjer för
internetsäkerhet,
CERT.br; <https://cartilha.cert.br>

**OM DU ANVÄNDER INFORMATION DU HITTAT PÅ
INTERNET I DINA LÄXOR, ANGE TYDLIGT ATT
INFORMATIONEN HAR KOPIERATS.**

**KOM IHÅG ATT ANGE KÄLLAN, DET VILL SÄGA
WEBBPLATSEN SOM DU KOPIERAT INFORMATIONEN FRÅN.**

**RESPEKTERA
ÅLDERSGRÄNSERNA**

REKOMMENDERADE ÅLDERSGRÄNSER GÄLLER FÖR TECKNADE FILMER OCH SERIER SAMT WEBBPLATSER, WEBBTJÄNSTER OCH APPAR.

SYFTET MED ÅLDERSGRÄNSERNA
ÄR ATT SKYDDA DIG.

Kontrollera användningsvillkoren och åldersgränsen innan du använder en webbplats. Du måste till exempel vara minst 13 år för att använda en del sociala medietjänster. Diskutera med dina föräldrar eller lärare om du inte förstår användningsvillkoren.

OM DU FÅR EN OBEHAGLIG KÄNSLA AV NÅGOT DU LÄST ELLER SETT PÅ WEBBEN,

- ☉ HÅLL DIG LUGN, BLI INTE FÖRSKRÄCKT OCH DELTA INTE GENAST I NÅGON DISKUSSION OM SAKEN.
- ☉ FÖRSÖK TALA OM SAKEN ANSIKTE MOT ANSIKTE MED NÅGON VUXEN DU KÄNNER.
- ☉ MEDDELA SAKEN TILL TJÄNSTENS ADMINISTRATÖR.
- ☉ BLOCKERA PERSONER SOM PUBLICERAR STÖRANDE INNEHÅLL.

DET FINNS MER I LIVET ÄN INTERNET!

Kryssa för
de saker
som du
redan har
erfarenhet
av

☐ JAG VAR MYCKET TRÖTT, TROTS ATT DET INTE VAR LÄGGDAGS ÄNNU.

☐ JAG SPELADE ELLER ANVÄNDE INTERNET, ÄVEN OM JAG INTE BORDE.

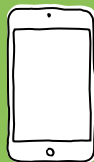

☐ JAG KUNDE INTE SOVA ELLER HADE MÅNGA MAR-DRÖMMAR UNDER NATTEN.

☐ JAG KLAGADE PÅ ATT "JAG HAR INGET ATT GÖRA", BARA FÖR ATT JAG INTE KUNDE ANVÄNDA INTERNET.

☐ JAG VILLE INTE ÅKA TILL ETT STÄLLE FÖR "DET FINNS INTE INTERNET DÄR".

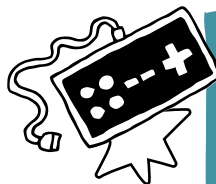

☐ JAG BAD OM LÖSENORDET FÖR DET TRÅDLÖSA NÄTVERKET GENAST NÄR JAG KOM FRAM.

☐ JAG LEKTE INTE, GICK INTE UT ELLER STUDERADE INTE PÅ GRUND AV ATT JAG VAR PÅ WEBBEN.

☐ JAG KONCENTRERADE MIG INTE PÅ UNDERVISNINGEN I KLASSEN PÅ GRUND AV ATT JAG VAR PÅ MIN TELEFON.

☐ BARA TANKEN PÅ ATT VARA UTAN MIN TELEFON ELLER SURFPLATTA SKRÄMDE MIG.

☐ JAG TRÄFFADE MINA VÄNNER ENDAST I NÄTSPEL ELLER SOCIALA MEDIER.

☐ PÅ GRUND AV ATT JAG ANVÄNDE TELEFONEN UTSATTES JAG FÖR EN VERKLIG FARA (JAG SNUBLADE, FÖLL ELLER GICK UTAN ATT AKTA MIG FRÅN EN PLATS DÄR JAG BORDE HA VARIT UPPMÄRKSAM).

Om du kryssade för ens en av situationerna ovan kanske du tillbringar för mycket tid på webben.

KOM IHÅG ATT NOG
ÄR NOG I ALLT. OM DU
INTE KAN REGLERA DIN
INTERNETANVÄNDNING KAN
DET SKADA DIN HÄLSA,
DITT SOCIALA LIV ELLER DIN
FRAMGÅNG I SKOLAN.

På lektionerna
STUDERAR man och
är **UPPMÄRKSAMT**
närvarande och är
inte på webben utan
tillstånd.

Överdriven
internetanvändning kan
orsaka problem för dig,
såsom problem med att
sova och gå i skolan.

Sitt rak i ryggen vid
datorn för att undvika
ryggsmärtor. Ta **PAUSER**.
STÅ UPP, GÅ och prata
med andra.

PRATA alltid med
dina föräldrar
om du har
bekymmer eller
behöver **HJÄLP**.

Lyssna inte på musik
med för hög volym.
Kom ihåg samma
regel när du lyssnar
med hörlurar: Hög
volym kan skada din
hörsel och störa
andra människor.

LAGOM ÄR BÄST

Leta efter de markerade
orden i ordrutan

Var försiktig när du
använder din telefon
på offentliga platser.
Titta åt båda hållen när
du korsar vägen och
iaktta din omgivning, så
att du inte stöter ihop
med andra människor.

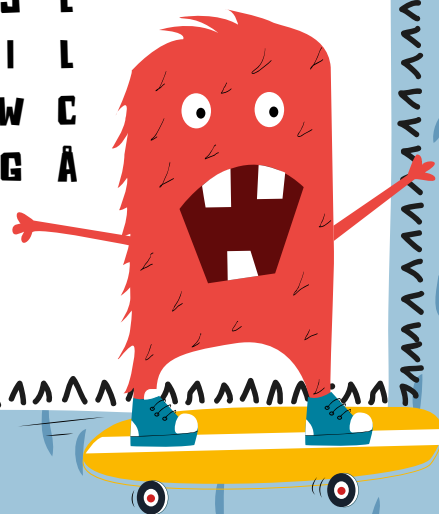
Använd inte webben
sent på kvällen. Du
växer fortfarande, så
din kropp behöver
SÖMN för att kunna
UTVECKLAS ordentligt.

Ta en paus från
internetanvändningen
då och då och njut
av din fritid på andra
sätt. Du kan till
exempel **IDROTTA**, spela
FOTBOLL, **CYKLA** och
träffa dina **KOMPISAR**.

Gå inte med på
påtryckningar
och delta inte i
utmaningar där
man gör farliga
saker. Utsätt inte
dig själv för fara
på grund av nät-
spel och -videor,
fuffens eller gräl
på webben.

R W I D R O T T A O R A V D N Y
 V A Z Y V E S T Å U P P I O S Z
 I O X S U S N Y E A P G H I C J
 P B E R V E G G Z I A E D L Z V
 R C S S T U D E R A R M Z I F C
 A A R V Y P I H B A S U S Ö M N
 T R K O M P I S A R A O G Y H N
 A Q E E I M V U U D P E B G A F
 U G I L U Ä Z H J E A I I W M O
 I U H U J R W E U O U I C T I T
 A T E N Ç K O G U W S E I H G B
 W L E V A S T E R C E Z C E O O
 O G Y K L A R N Y T R W L M S L
 Q J A J U M A R N E A U E V I L
 I Q X Y U T V E C K L A S O W C
 I Y E E H J Ä L P W H K A E G Ä

KOM IHÅG
 ATT DET
 FINNS ETT
 LIV OCKSÅ
 UTANFÖR
 WEBBEN!

TRO INTE ALLT DU LÄSER

Du ska inte tro på allt du läser på webben eller allt som skickas till dig. Falska och förvrängda meddelanden kan skickas till dig på webben eller i sociala medier utan att du begärt dem. Nedan finns några exempel.

MEDDELANDEN SOM DU FÅR UTAN ATT DU BEGÄRT DEM FRÅN PERSONER DU INTE KÄNNER KALLAS **SKRÄPPOST**.

ETT RYKTE ÄR FALSKA NYHETER OM EN PERSON ELLER ETT FÖRETAG SOM SPRIDS I SYFTE ATT ORSAKA SKADA ELLER PANIK.

ETT KEDJEBREV ETT MEDDELANDE VARS INNEHÅLL INTE ÄR KORREKT OCH DÄR MAN BEGÄR ATT MEDDELANDET SKICKAS VIDARE SNABBT TILL SÅ MÅNGA PERSONER SOM MÖJLIGT.

FAKE NEWS – FALSKA NYHETER

FALSKA NYHETER ÄR NYHETER SOM MAN FÖRSÖKER FÅ ATT SE UT SOM ATT DE ÄR GJORDA AV RIKTIGA NYHETSREDAKTÖRER. INNEHÅLLET I DEM ÄR FALSKT, VAGT ELLER FÖRVRÄNGT.

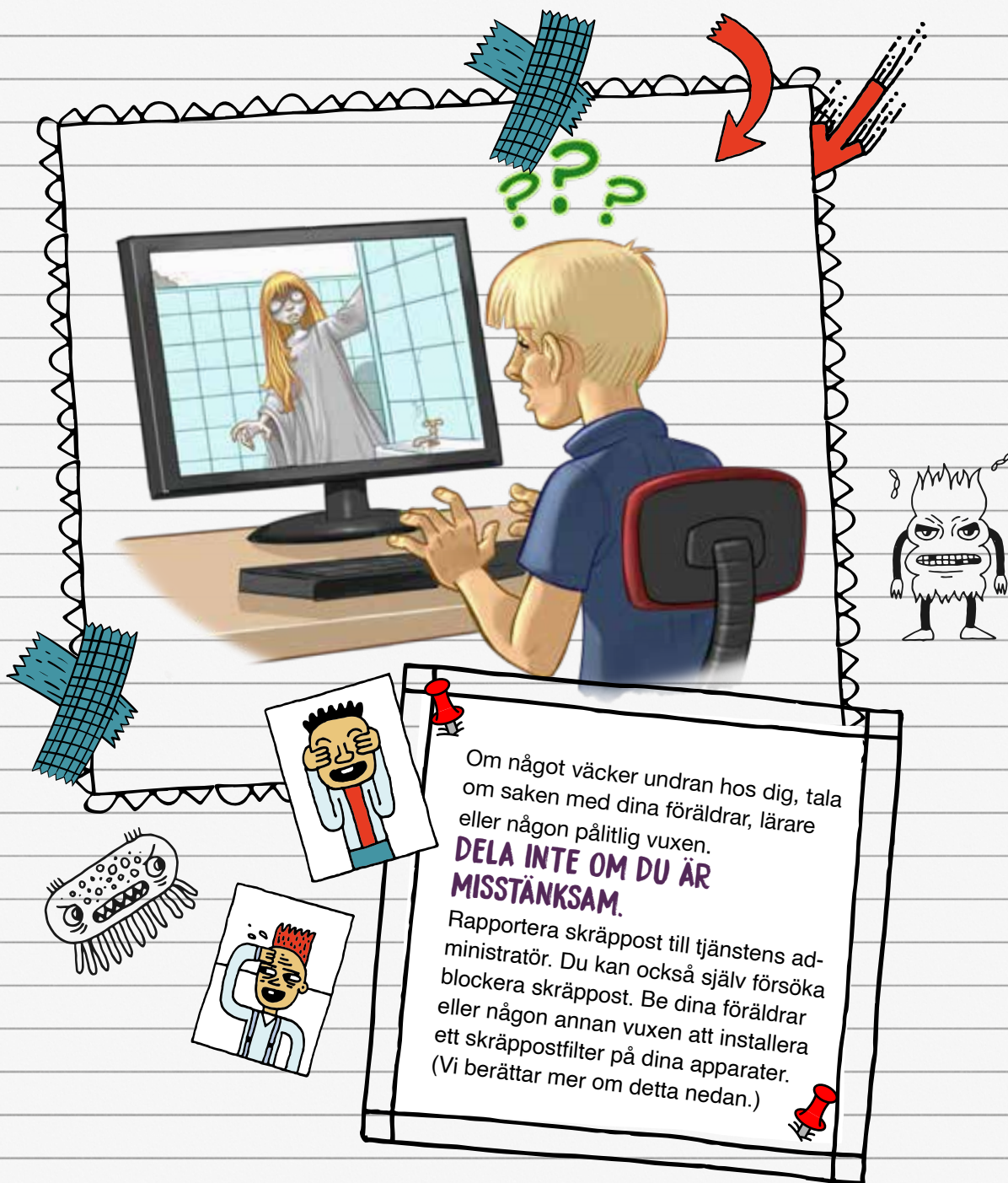
DET ÄR INTE ALLTID ENKELT ATT KÄNNA IGEN ETT RYKTE ELLER EN FALSK NYHET. FUNDERA PÅ FÖLJANDE FRÅGOR OM DU ÄR TVEKSAM:

Begär man i meddelandet att det ska skickas vidare till många personer? Lovar man i meddelandet något särskilt bra i utbyte mot att meddelandet delas? Hotar man i meddelandet dig med något särskilt skadligt om du inte skickar vidare meddelandet?

Nämns källan till nyheten i den? Stöder fakta nyheten? Har samma fakta tagits upp i andra nyheter?

SKYDDA DIN APPARAT

TYVÄRR KAN DU STÖTA
PÅ SKURKGÄNG PÅ WEBBEN.

SKURKGÄNG KAN GILLRA
FÄLLOR FÖR ATT INFEKTERA
DIN APPARAT OCH KOMMA
ÅT DINA DATA.

Dina apparater kan fastna i fällor som gillrats av skurkgäng om dina apparater har applikationer som inte är uppdaterade, om du öppnar en infekterad fil eller en okänd länk eller använder en oskyddad anslutning.

Dessa skurkar, som även kallas skadeprogram, är program utformade för att infektera apparater och skada deras funktion.

FÄRGLÄGGNINGSUPPGIFT

HÄR ÄR HELA SKURK- GÄNGET:

LEGOSOLDAT

EFTERLYST

UTPRESSNINGS-
PROGRAM

GANGSTERN I GÄNGET SOM LÄSER DIN INFORMATION SÅ ATT DU INTE KOMMER ÅT DEN OCH KRÄVER EN LÖSENSUMMA FÖR DEN. GÄNGGANGSTERN ÄR SÄKERHETSKOPIANS VÄRSTA FIENDE. (NEDAN FÖRKLARAR VI VAD EN SÄKERHETSKOPIA ÄR.)

VALLOITTAJAT

EFTERLYST

MASK

SPRIDS PÅ NÄTET GENOM ATT SKICKA KOPIOR AV SIG SJÄLV FRÅN EN APPARAT TILL EN ANNAN.

EFTERLYST

VIRUS

TRÄNGER SIG IN I PROGRAM OCH FILER OCH SKICKAR KOPIOR AV SIG SJÄLV ÄVEN VIA E-POSTPROGRAM OCH MEDDELANDEN. ANTIVIRUSPROGRAMMETS VÄRSTA FIENDE. (NEDAN FÖRKLARAR VI VAD ETT ANTIVIRUSPROGRAM ÄR.)

EFTERLYST

BOT

FÖRVANDLAR DIN APPARAT TILL EN ZOMBIE, DET VILL SÄGA ANGRIparen TAR KONTROLL ÖVER APPARATEN.

EFTERLYST

ZOMBIE

ETT TÄCKNAMN SOM ANVÄNDS FÖR EN APPARAT SOM INFEKTERATS AV EN BOT.

SVINDELMÄSTARE

EFTERLYST

SKRÄMSELPROGRAM

FÖRSÖKER SVINDLA OCH SKRÄMMA DIG TILL ATT GÖRA NÅGOT DU INTE BORDE GÖRA.

EFTERLYST

SPÖKPROGRAM

EN UPPSÄTTNING VERKTYG SOM GÖR DET MÖJLIGT ATT FJÄRRANVÄNDA DIN APPARAT UTAN ATT DU VET OM DET.

EFTERLYST

TROJAN

SER OFARLIG UT MEN GÖR SKADLIGA SAKER NÄR ANVÄNDAREN INTE TITTAR. KALLAS OCKSÅ FÖR TROJANSK HÄST.

EFTERLYST

BAKDÖRR

ÖPPNAR EN ANNAN INGÅNG TILL DIN APPARAT SÅ ATT INKRÄKTAREN KAN ÅTERVÄNDA MED SINA KOMPISAR NÄR SOM HELST.

SPIONMÄSTARE

EFTERLYST

SKÄRMLOGGARE

VILL VETA VAD DU KLIKKAR PÅ OCH TAR EN SKÄRMDUMP VARJE GÅNG DU BESÖKER EN WEBBPLATS SOM INKRÄKTAREN ÄR INTRESSERAD AV.

EFTERLYST

TANGENTLOGGARE

SPARAR DET SOM SKRIVS PÅ DIN APPARAT OCH SKICKAR INFORMATIONEN TILL INKRÄKTAREN.

EFTERLYST

ÖVERVAKNINGS-PROGRAM

SPIONPROGRAMMETS BUNDSFÖRVANT. BERÄTTAR ALLT DU GÖR PÅ DIN APPARAT FÖR PROGRAMINSTALLATÖREN.

EFTERLYST

REKLAMPROGRAM

VISAR ANNONSER FAST DU INTE VILL.

EFTERLYST

SPIONPROGRAM

EN SPION I GÄNGET SOM ÖVERVAKAR VAD DU GÖR PÅ DIN APPARAT OCH SKICKAR INFORMATIONEN VIDARE TILL ANDRA SKURKAR.

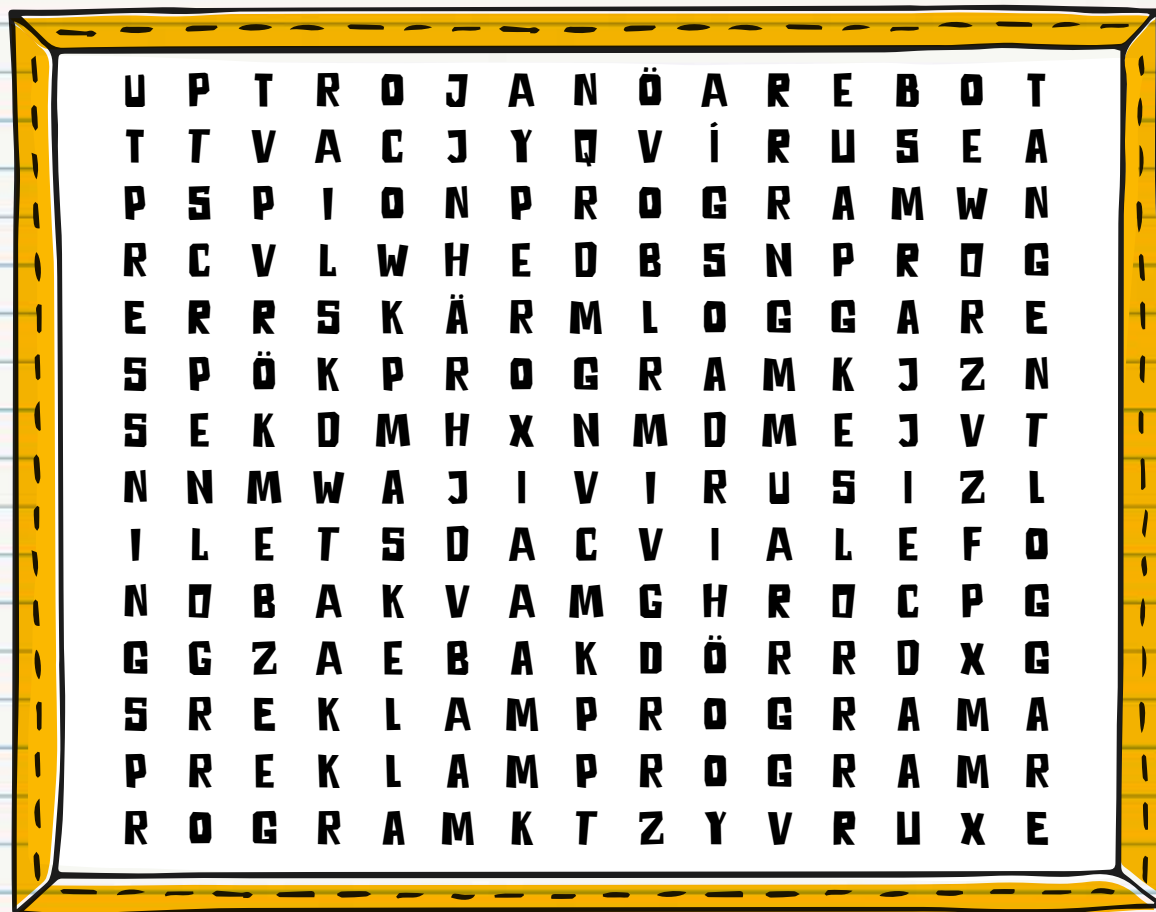
HITTA SJU SKILLNADER

ORDLÅDA

HITTA FÖLJANDE SKURKAR:

VIRUS MASK BOT SPIONPROGRAM TANGENTLOGGARE SKÄRMLOGGARE
REKLAMPROGRAM BAKDÖRR TROJAN SPÖKPROGRAM UTPRESSNINGSPROGRAM

SKUGGLEK

TA REDA PÅ VILKEN AV
SKUGGORNA SOM ÄR DEN
HÄR SKURKENS SKUGGA!

A

B

C

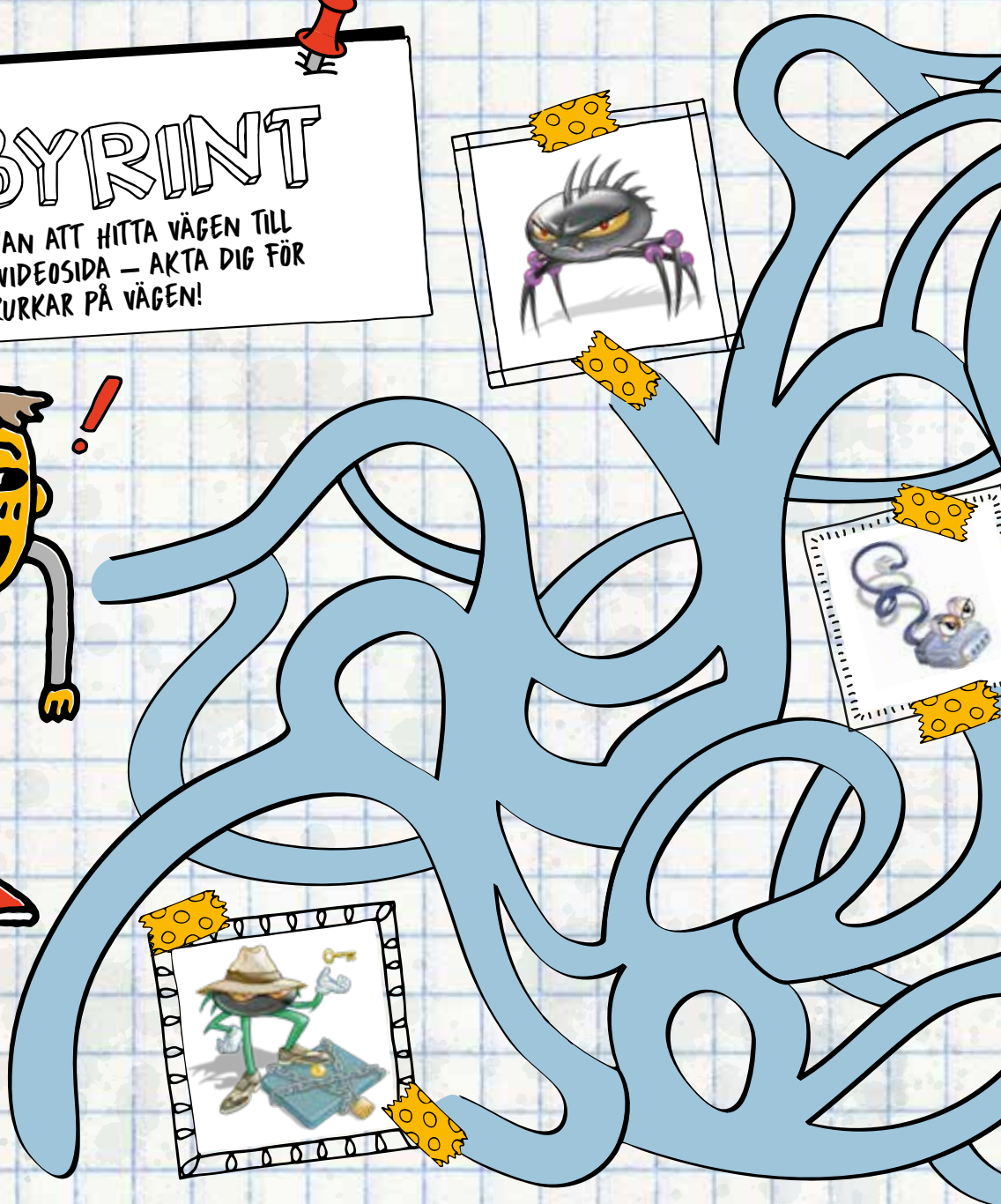

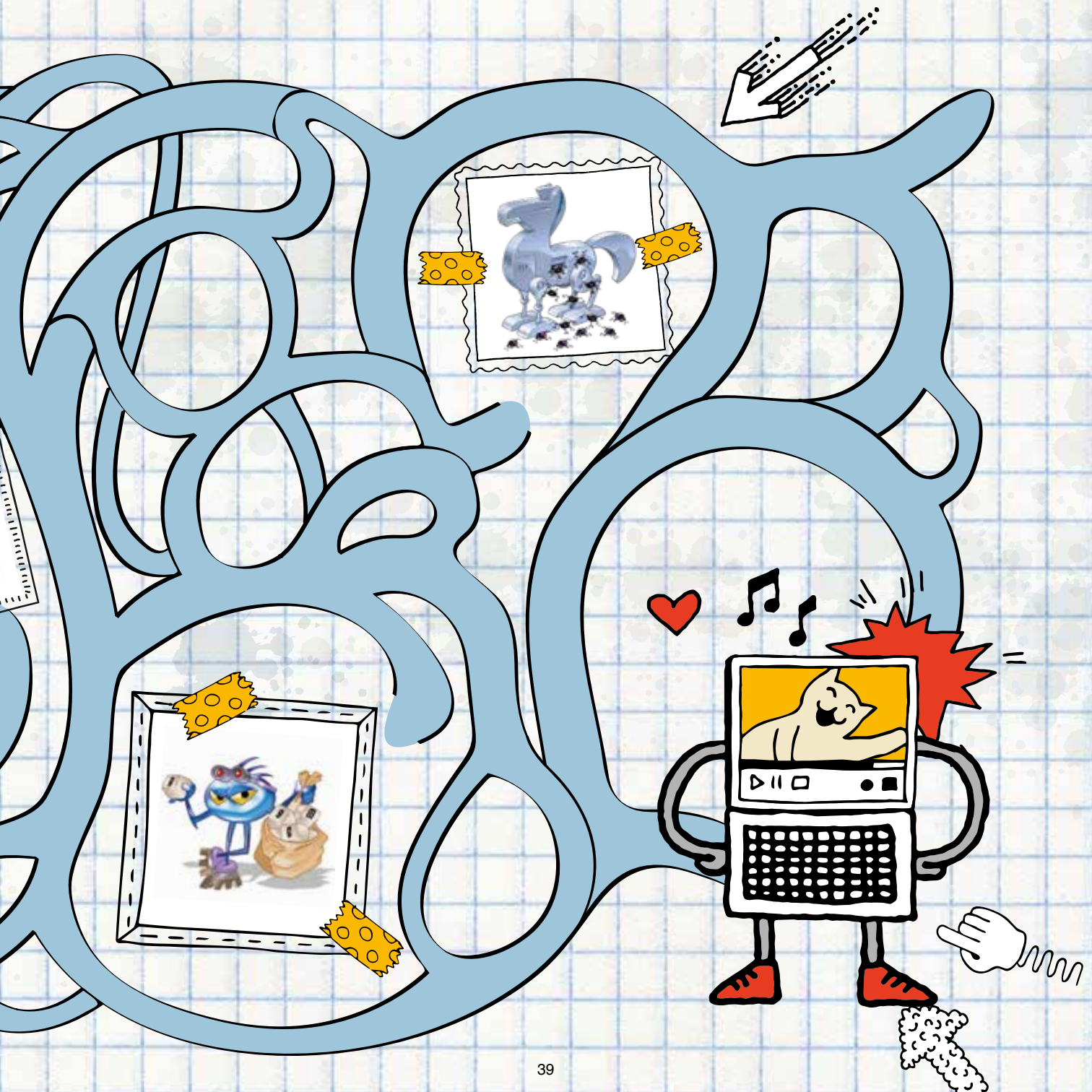
D

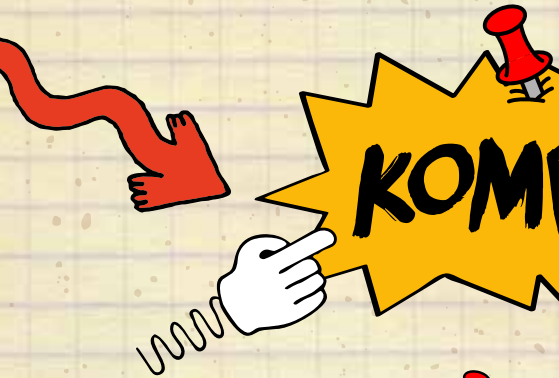

E

KOMBINERA VARJE SKURK

SPRIDS PÅ NÄTET
GENOM ATT SKICKA
KOPIOR AV SIG SJÄLV
FRÅN EN APPARAT
TILL EN ANNAN.

ÖPPNAR EN ANNAN
INGÅNG TILL DIN
APPARAT SÅ ATT
INKRÄKTAREN KAN
ÅTERVÄNDA MED
SINA KOMPISAR
NÄR SOM HELST.

ETT SPIONPRO-
GRAM BERÄTTAR
ALLT DU GÖR PÅ
DIN APPARAT FÖR
PROGRAMINSTAL-
LATÖREN.

EN SPION I GÄNGET
SOM ÖVERVAKAR VAD
DU GÖR PÅ DIN APPA-
RAT OCH SKICKAR IN-
FORMATIONEN VIDARE
TILL ANDRA SKURKAR.

SKÄRMLOGGARE

SKRÄMSELPROGRAM

MASK

VIRUS

K MED RÄTT SPECIALITET

TRÄNGER SIG IN I
PROGRAM OCH FILER
OCH SKICKAR KOPIOR
AV SIG SJÄLV ÄVEN
VIA E-POSTPROGRAM
OCH MEDDELANDEN.

FÖRSÖKER SVINDLA
OCH SKRÄMMA
DIG TILL ATT GÖRA
NÅGOT DU INTE
BORDE GÖRA.

VILL VETA VAD DU
KLICKAR PÅ OCH
TAR EN SKÄRM-
DUMP VARJE GÅNG
DU BESÖKER EN
WEBBPLATS SOM
INKRÄKTAREN ÄR
INTRESSERAD AV.

SPARAR DET
SOM SKRIVS PÅ
DIN APPARAT
OCH SKICKAR
INFORMATIONEN
TILL INKRÄKTAREN.

BAKDÖRR

TANGENTLOGGARE

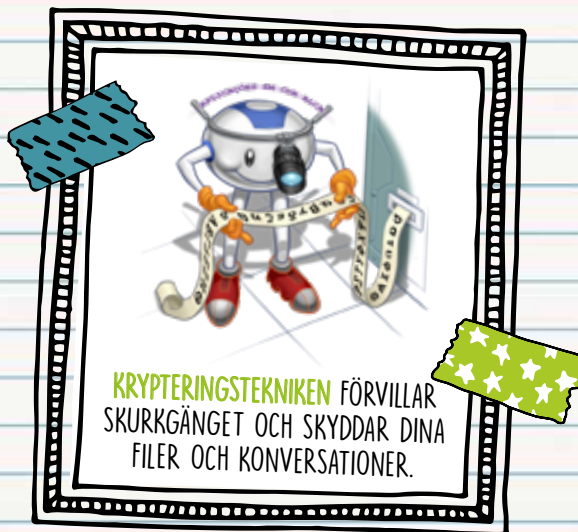
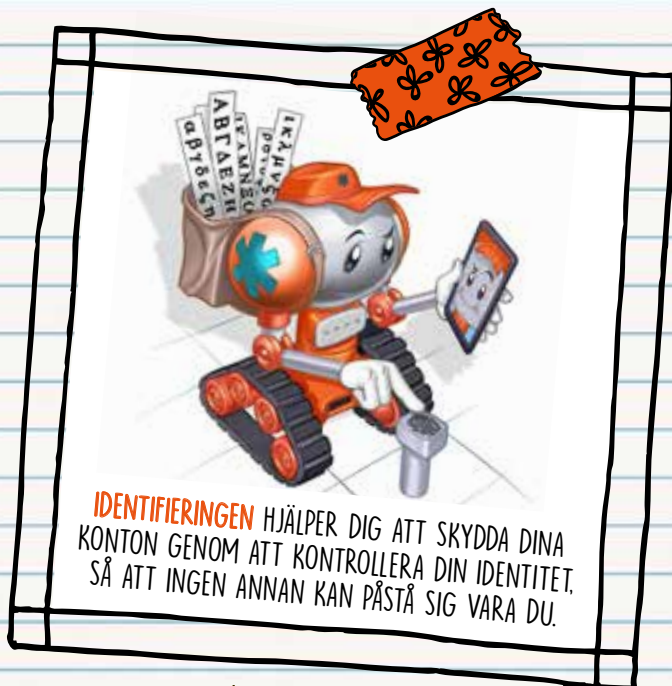
ÖVERVAKNINGS-
PROGRAM

SPIONPROGRAM

DET GODA GÄNGET

Oroa dig inte, du är inte ensam i kampen mot skurkgänget! Det goda gänget är redo att hjälpa dig.

KOMBINERA VARJE HJÄLT

KOPIERAR DINA DATA
SÅ ATT DE INTE
GÅR FÖRLORADE. ÄR
UTPRESSNINGSPRO-
GAMMETS STÖRSTA
FIENDE.

SKYDDAR DINA
APPARATER FRÅN
SKADEPROGRAM.
ÄR VIRUSENS
OCH DE ANDRA
SKADEPROGRAMMENS
FIENDE.

HJÄLPER DINA
FÖRÄLDRAR ATT
SKYDDA DIG.

HJÄLPER DIG ATT SKYDDA
DINA KONTON GENOM
ATT KONTROLLERA DIN
IDENTITET, SÅ ATT INGEN
ANNAN KAN PÅSTÅ SIG
VARA DU.

BRANDVÄGG

SÄKERHETSKOPIA

IDENTIFIERING

KRYPTERINGSTEKNIK

E MED RÄTT SPECIALITET

FÖRVILLAR
SKURKGÅNGET
OCH SKYDDAR
DINA FILER OCH
KONVERSATIONER.

SKYDDAR DINA APPARATER
FRÅN OLOVLIGA ANSLUTNINGAR
PÅ WEBBEN. DESS VIKTIGASTE
UPPGIFT ÄR ATT HINDRA
ERÖVARE FRÅN ATT FÅ
ÅTKOMST TILL DIN APPARAT.

BLOCKERAR FARLIGA
MEDDELANDEN
SOM TILL EXEMPEL
KAN INNEHÅLLA
SKADEPROGRAM.
KALLAS OCKSÅ
SPAMFILTER.

SKRÄPPOSTFILTER

BARNLÅS

ANTIVIRUSPROGRAM

TA REDA PÅ VAD MENINGARNA BETYDER

A B C D E F G H I J K L M N

O P Q R S T U V W X Y Z Å Ä Ö

----- ,

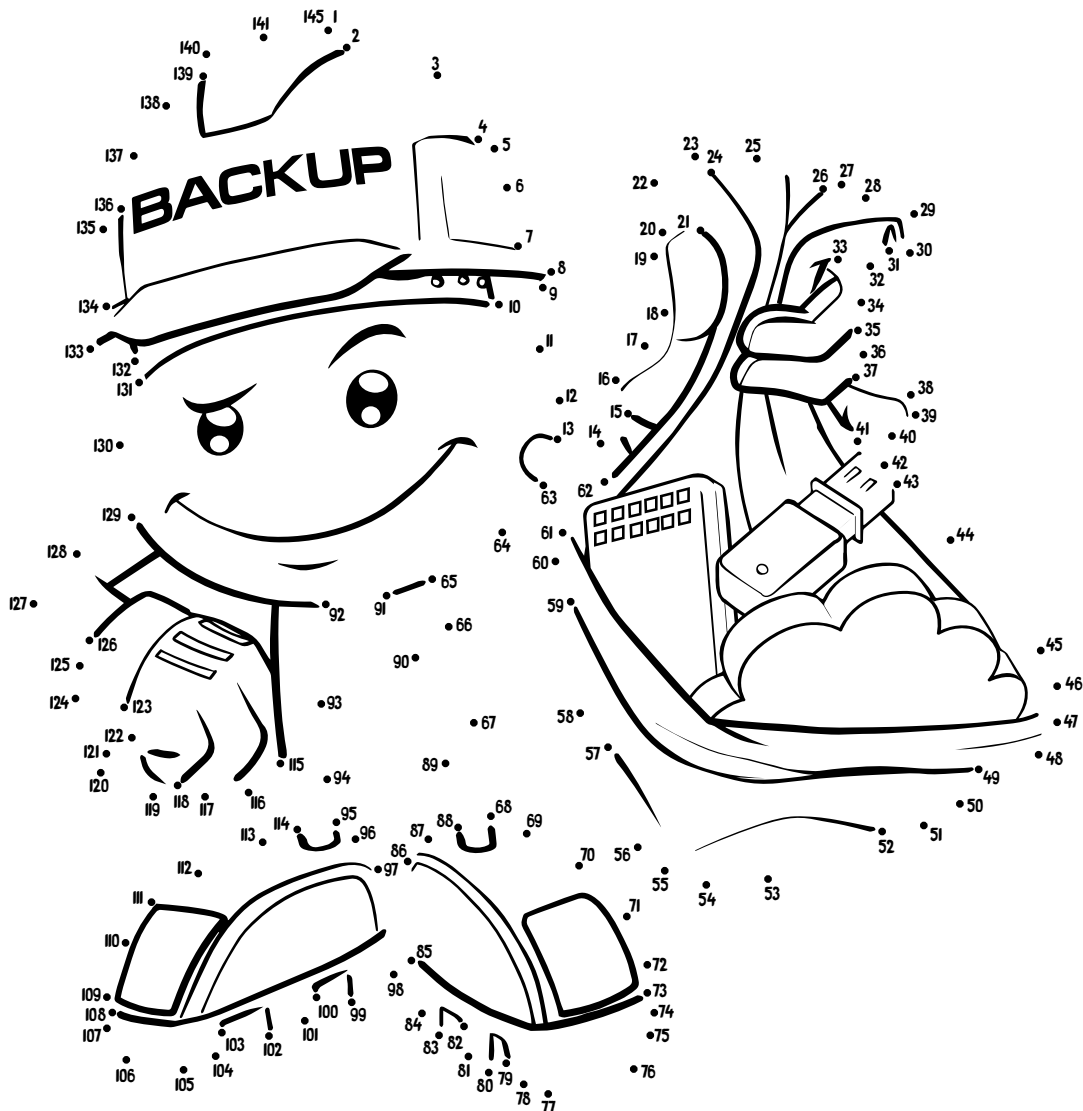
----- •

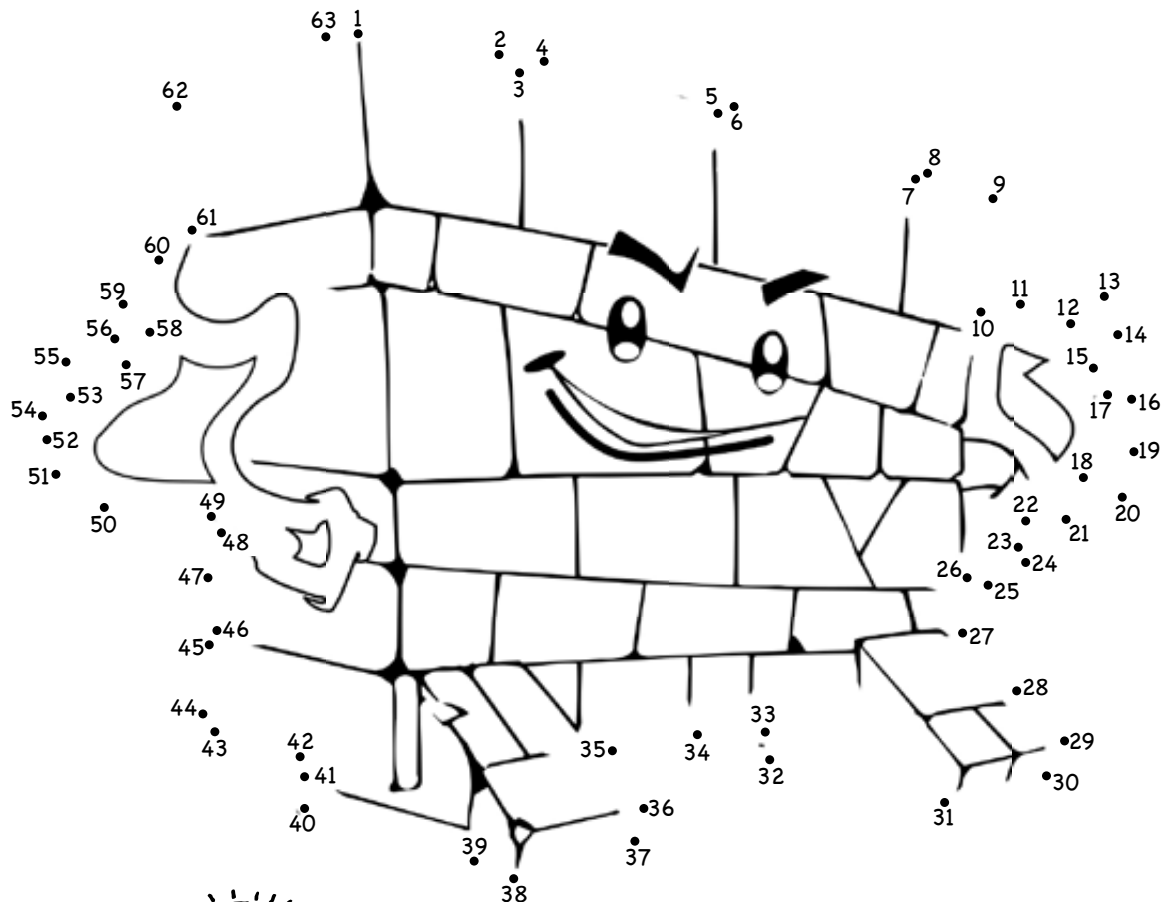
==

FÖRENA PUNKTERNA

VISSTE DU DET HÄR?

Det engelska ordet "firewall" betyder brandvägg, som hindrar en brand från att spridas. På internet förhindrar brandväggen angrepp mot dina apparater via webben och stoppar skadlig trafik från att komma in genom webben.

INSTALLERA DET GODA GÅNGET PÅ DINA APPARATER OCH KOM OCKSÅ IHÅG FÖLJANDE VIKTIGA SÄKERHETSÅTGÄRDER:

Installera de senaste uppdateringarna för de appar du använder.

Klicka inte på alla länkar som skickas till dig, även om du känner avsändaren.

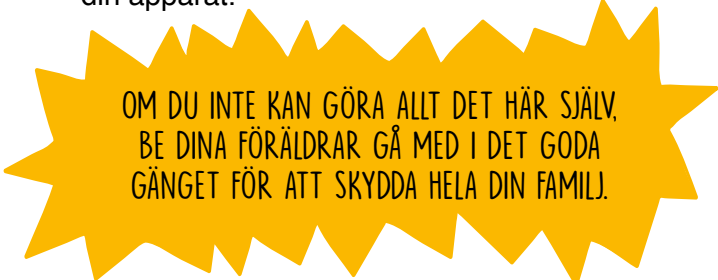

Lita inte på meddelanden som verkar alltför bra, som erbjuder dig gåvor, pengar och virtuell valuta eller spel. Dessa "fällor" försöker få din uppmärksamhet så att du öppnar en infekterad fil, överlåter dina inloggningsuppgifter eller ansluter dig till en skadlig webbplats.

Var också noga med vilka appar du installerar. Sträva efter att ladda ner apparna från den officiella butiken för din apparats operativsystem. Var ändå försiktig, eftersom även officiella butiker kan ha felaktiga eller opålitliga appar.

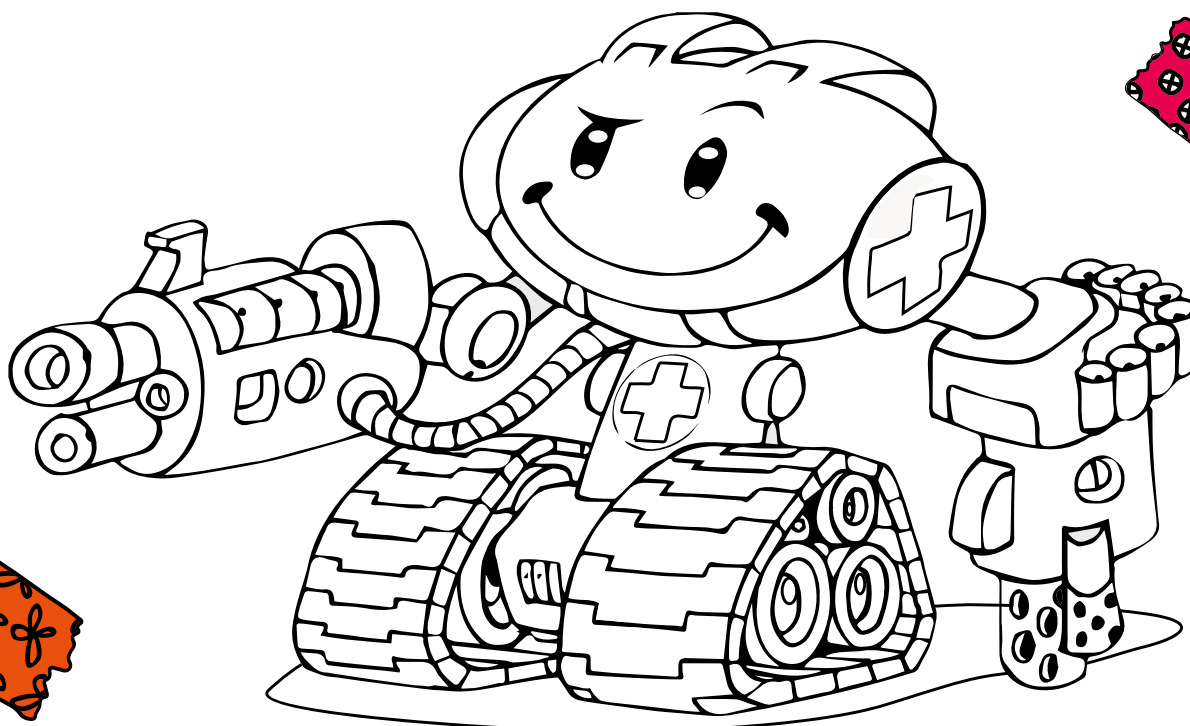
Installera inte piratkopierade appar, eftersom de är olagliga och även kan äventyra din apparat.

OM DU INTE KAN GÖRA ALLT DET HÄR SJÄLV,
BE DINA FÖRÄLDRAR GÅ MED I DET GODA
GÅNGET FÖR ATT SKYDDA HELA DIN FAMILJ.

FÄRGLÄGGNINGSUPPGIFT

AKTA DIG FÖR ATT TAPPA BORT DIN APPARAT

Apparater är dyra, men de data som lagras på dem är också mycket värdefulla.

OM DU TAPPAR BORT DIN APPARAT, HÅLL DIG LUGN.

Berätta genast om det för dina föräldrar eller någon annan pålitlig vuxen, så att de kan hjälpa dig. Ändra också alla lösenord du använder på den apparaten (konton på sociala medier, e-postkonto, lösenord för spel etc.).

SKYDDA DINA LÖSENORD

SYFTET MED LÖSENORD ÄR ATT SÄKERSTÄLLA ATT
INGEN ANNAN KAN PÅSTÅ SIG VARA DU.

LÖSENORDEN ÄR HEMLIGA OCH FÅR INTE
AVSLÖJAS FÖR NÅGON.

Dela inte dina lösenord med någon annan än dina föräldrar som är ansvariga för dig och gör det ansikte mot ansikte. Om någon känner till ditt lösenord kan hen logga in på olika webbplatser, publicera information och diskutera med dina kompisar genom att utge sig för att vara dig. Dessutom kan personen i fråga öppna din telefon och radera dina meddelanden.

DET ÄR INTE EN FÖRUTSÄTTNING FÖR VÄNSKAP ATT
DELA ETT LÖSENORD. RIKTIGA VÄNNER RESPEKTERAR
DIG OCH BER DIG INTE OM SÅDANA HÄR SAKER.

-
-
- ★ Se till att ingen ser dig skriva in ditt lösenord.
 - ★ Du kan skriva ner dina lösenord på papper så att du inte glömmer dem. Kom dock ihåg att förvara pappere på en säker plats, såsom i en skrivbordslåda i ditt rum.
 - ★ Använd inte lösenord som är lätta att gissa. Sådana är till exempel "123456", "abcd", "asdf", ditt förnamn, efternamn, din födelsedag, din hunds namn eller ditt favoritlag.

VISSTE DU DET HÄR?

Lösenordet 123456 är ett av de vanligaste lösenorden i världen. Överväg inte ens att använda det.

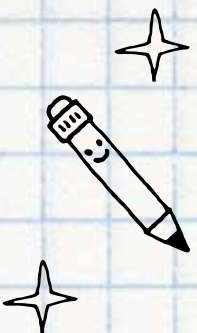
- ★ Använd långa lösenord och aktivera tvåfaktorsautentisering.
 - ★ Skapa ett separat lösenord för varje webbtjänst och applikation som du använder. Annars kan någon utge sig för att vara dig på alla dessa webbplatser genom att ta reda på endast ett lösenord.
 - ★ Ställ in ett lösenord på dina apparater för att låsa upp dem, så att ingen kan använda dina apparater utan dig.
 - ★ Om du använder en apparat i skolan eller i andras hem, kom ihåg att logga ut från dina konton när du slutar använda den. Annars kan någon använda dina konton.
-
-

HAR DU HÖRT TALAS OM NÄTFISKE?

Med nätfiske avses förfälskade e-postmeddelanden och webbplatser som liknar riktiga meddelanden och webbplatser, men vars syfte är att lura dig och ta reda på dina lösenord och personuppgifter.

Sträva efter att skriva in adressen till webbplatsen du vill gå till direkt i din webbläsare och lita inte på sidor som verkar lite annorlunda än vad du är van vid.

TESTA DIN

FYLL I KORSORDET

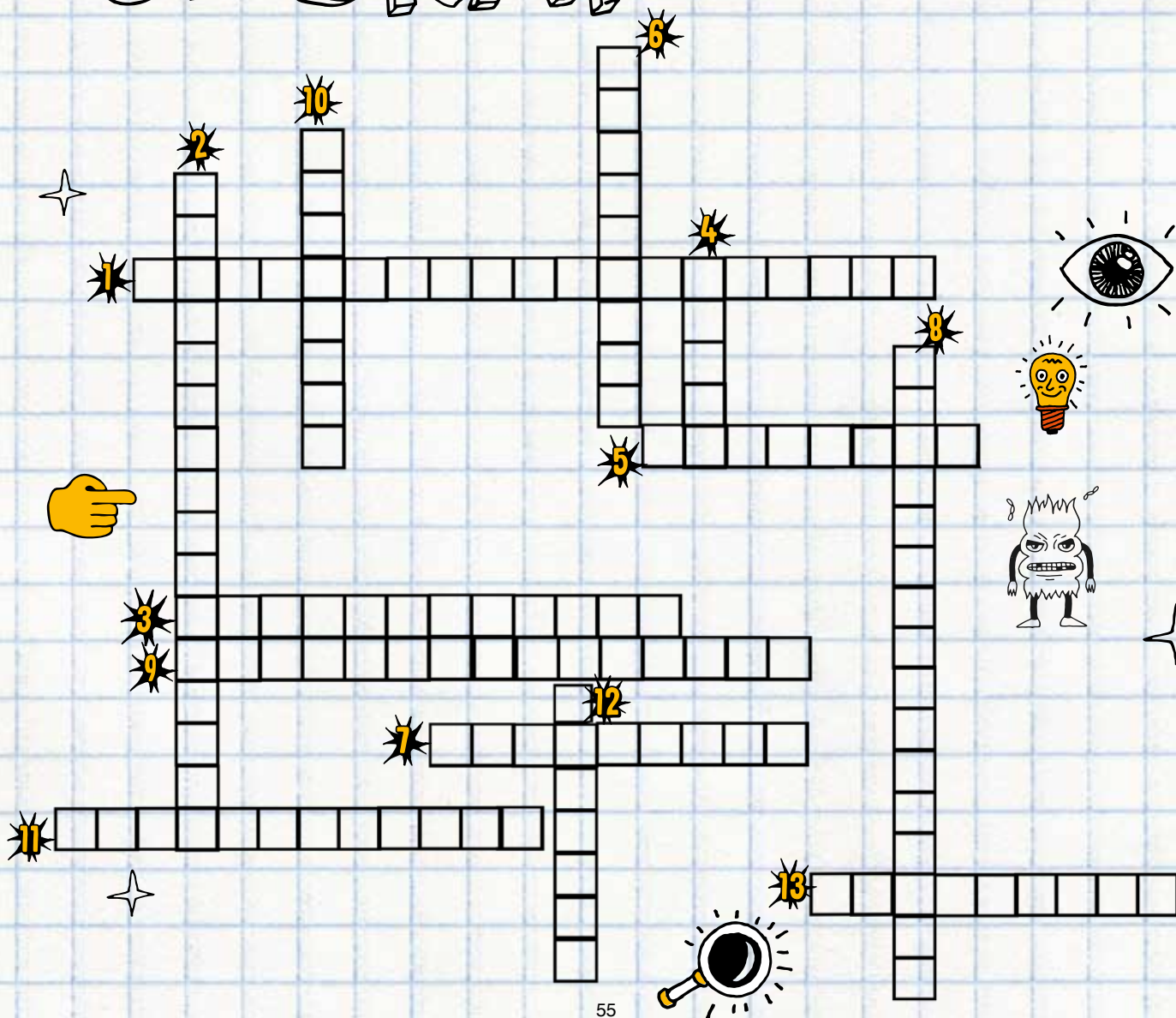
VÅGRÄTT

- 1 GANGSTER I SKURKGÄNG
- 3 SPION I SKURKGÄNG
- 5 REGLER RÖRANDE GOTT UPPFÖRANDE PÅ INTERNET
- 7 SKYDDAR DIN APPARAT FRÅN OLOVLIGA ANSLUTNINGAR
- 9 HJÄLPER TILL ATT FÖRHINDRA OÖNSKADE MEDDELANDE
- 11 UTGÖR EN FARA FÖR DIN APPARAT
- 13 ÖNSKAT MEDDELANDE

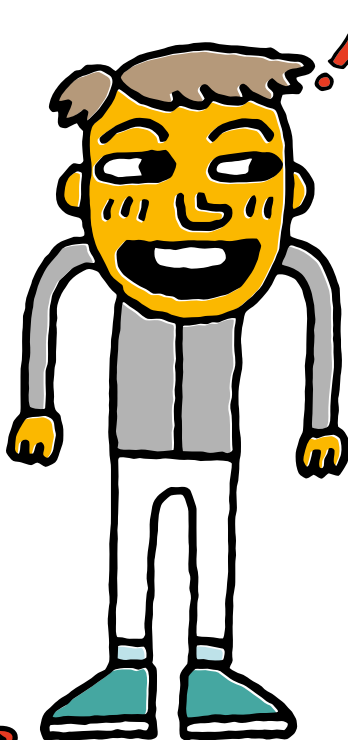
LODRÄTT

- 2 RÄTT TILL PRIVATLIV
- 4 EN FALSK ARTIKEL OM EN PERSON ELLER ETT FÖRETAG
- 6 FISKAR EFTER DIN INFORMATION
- 8 HJÄLPER TILL ATT SKYDDA DIN APPARAT FRÅN SKADEPROGRAM
- 10 ÄR HEMLIGT OCH TILLHÖR ENDAST DIG OCH INGEN ANNAN
- 12 EN HANDLIG SOM PASSAR IN PÅ NÄTMÖBBNING OCH STÖRANDE INNEHÅLL

KUNSKAP

KÄNNER DU REDAN JOHAN?

Johan är en mycket uppmärksam pojke som älskar att **SURFA** på internet. Men han vet också att han måste vara **FÖRSIKTIG** för att skydda sina data. Därför bad Johan sin mamma om **HJÄLP** med att installera ett **ANTI-VIRUS**program, en **BRANDVÄGG** och ett skräppostfilter på sin surfplatta. Johan installerar **UPPDATERINGAR** av sina applikationer och tar alltid **SÄKERHETSKOPIOR**, så att han inte ska förlora sina foton och videor.

Johan väljer sina **LÖSENORD** mycket noggrant och använder aldrig sitt eget namn eller bara siffror. En dag bad Johans kompis honom om hans lösenord. Johan vägrade ge det och förklarade för sin kompis att lösenord är hemliga och att de inte får delas med andra.

För att skydda sin **INTEGRITET** i sociala medier justerade Johan sina profilinställningar så att hans publiceringar bara syns för hans vänner.

OCH HUR ÄR DET MED DIG?
GÖR DU PÅ SAMMA SÄTT SOM JOHAN?

LETA EFTER DE MARKERADE ORDEN I ORDRUTAN

U	P	D	Y	O	N	A	Å	Ö	H	R	E	B	O	T
T	T	V	S	U	R	F	A	V	J	R	U	R	E	I
P	S	P	I	O	E	P	Z	O	Ä	R	A	A	W	N
R	C	V	L	F	H	E	D	B	L	N	P	N	O	T
E	R	R	S	Ö	Ä	R	M	L	P	G	G	D	R	E
A	P	Å	X	R	R	O	X	R	P	M	K	V	Z	G
S	E	L	Ö	S	E	N	O	R	D	M	E	Ä	V	R
N	N	M	W	I	J	I	Å	S	E	U	S	G	Z	I
I	L	E	T	G	D	A	C	V	I	A	L	G	F	T
N	O	A	N	T	I	V	I	R	U	S	O	C	P	E
G	G	Z	A	I	B	A	K	D	Ö	R	R	D	X	T
S	R	E	K	G	A	M	S	R	O	L	Ä	A	M	A
S	Ä	K	E	R	H	E	T	S	K	O	P	I	O	R
U	P	P	D	A	T	E	R	I	N	G	A	R	X	E

VAR UPPMÄRKSAM PÅ WEBBEN, MEN OROA DIG INTE FÖR MYCKET!

Nu när du redan känner till farorna på webben och vet hur du skyddar dig mot dem är det dags att använda alla de goda sidorna med webben. Ditt deltagande är mycket viktigt för att göra internet till en ännu bättre plats. Be alltid dina föräldrar, lärare eller andra pålitliga vuxna om hjälp om du är tveksam eller om du hamnar i en otrevlig situation. Även om de inte skulle kunna ge råd direkt, leder de dig i rätt riktning för att hitta svaret.

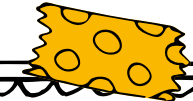

BERÄTTA FÖR DINA KOMPISAR OCH DIN FAMILJ OM
DE SAKER DU LÄRT DIG I DEN HÄR HANDBOKEN.

VI LITAR PÅ DIN HJÄLP FÖR ATT GÖRA
SÄKERHETEN PÅ WEBBEN BÄTTRE.

VILL DU LÄRA DIG MER?

.....

Utöver det här materialet hittar du en
handbok avsedd speciellt för föräldrar
och vårdnadshavare på
kyberturvalliskeskus.fi/sv.

OM DE RÄTTA SVAREN PÅ UPPGIFTERNA FÖRBLEV OKLARA, FRÅGA MER GENOM ATT SKICKA E-POST TILL REGISTRATOR@TRAFICOM.FI

TRAFICOM Transport- och kommunikationsverket
Cybersäkerhetscentret